

НОВА ВОЄННА КОНТРРОЗВІДКА - РЕФОРМИ НА ЗМІНУ РЕОРГАНІЗАЦІЯМ

Горб В. В.

Досліджено проблемні питання розвитку вітчизняної військової контррозвідки з часів здобуття Україною незалежності до сьогодення. Проведено ретроспективний аналіз найбільш визначних етапів становлення військової контррозвідки, підпорядкованості її органів і підрозділів у різні часи, принципів контррозвідального забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань держави. Окреслено перспективні тенденції, законодавчі ініціативи, що можуть прогнозувати майбутній статус військової контррозвідки як однієї з сучасних спеціальних служб у складі розвідального співтовариства України. Здійснена критична характеристика внутрішніх трансформаційних процесів, які відбувались та продовжують протікати у військовій контррозвідці, акцентовано увагу на деструктивних наслідках таких змін, їх суперечність окремим діалектичним законам розвитку. Висунуто і обґрунтовано альтернативний принцип контррозвідального забезпечення та співвідносності організаційно-штатної структури військової контррозвідки з органами військового командування, об'єднаннями та з'єднаннями. Виокремлено найбільш гострі проблеми нинішньої військової контррозвідки та запропоновані оптимальні шляхи їх вирішення, зокрема, через забезпечення її усталеної, наукомісткої та територіально-лінійної структури, запровадження прозорих «кадрових ліфтів» для співробітників, автономності у питаннях матеріально-технічного забезпечення оперативно-службової діяльності, соціально-побутових потреб співробітників. Вказано на притаманну негативну внутрішньокорпоративну етику в колективах Служби безпеки України, обумовлену певною закритістю системи її складових елементів. Зроблений висновок про необхідність викорінювання традиційної управлінської практики, впровадження нових підходів до роботи з кадрами та водночас обумовлене війною затягування довгоочікуваних реформ.

Ключові слова: військова контррозвідка, воєнна контррозвідка, Служба безпеки України, контррозвідальне забезпечення, непотизм, реформи, територіально-лінійна структура.

Gorb V. V. New military counterintelligence - reforms instead of reorganizations

The problematic issues of the development of domestic military counter-intelligence from the time of Ukraine's independence to the present have been studied. A retrospective analysis of the most significant stages of the formation of military counterintelligence, the subordination of its bodies and units at different times, the principles of counterintelligence support of the Armed Forces of Ukraine and other military formations of the state was carried out. Prospective trends, legislative initiatives that can predict the future status of military counterintelligence as one of the modern special services in the intelligence community of Ukraine are outlined. A critical characterization of the internal transformational processes that took place and continue to take place in military counterintelligence is carried out, attention is focused on the destructive consequences of such changes, their contradiction to certain dialectical laws of development. An alternative principle of counterintelligence support and the correlation of the organizational and staff structure of military counterintelligence with military command bodies, associations and formations has been put forward and substantiated. The most acute problems of the current military counterintelligence are highlighted and the optimal ways to solve them are proposed, in particular, through ensuring its established, knowledge-intensive and territorial-linear structure, the introduction of transparent «personnel elevators» for employees, autonomy in matters of material and technical support of operational and service activities, social -household needs of employees. It is pointed out the inherent negative intra-corporate ethics in the teams of the Security Service of Ukraine, caused by a certain closedness of the system of its constituent elements. A conclusion was made about the necessity of eradicating traditional management practices, introducing new approaches to work with personnel, and at the same time delaying the long-awaited reforms caused by the war.

Key words: military counterintelligence, military counterintelligence, Security Service of Ukraine, counterintelligence support, nepotism, reforms, territorial and linear structure.

Постановка проблеми.

Російське вторгнення в Україну послугувало рушійною силою багатьох приспаних рані процесів. Як і масовий перехід співробітників Служби безпеки України на службу в ФСБ РФ у лютому-березні 2014 року, так і початок війни став індикатором доброчесності кадрів. 31 березня 2022 року Президентом України позбавлено генеральських звань ексначальників Головного управління внутрішньої безпеки СБУ Андрія Наумова та УСБУ у Херсонській області Сергія Криворучко, 17 липня усунуто з посади Голову СБУ Івана Баканова. Чимало питань щодо готовності чинити опір ворогові, здатності виконувати посадові обов'язки в умовах психологічного стресу та прямої загрози життю і здоров'ю виникло до ряду співробітників спецслужби. Після прийняття кадрових рішень по топ-керівникам, так звані «чистки» торкнулися широкого кола осіб.

Необхідність посилення контррозвідувальної складової в умовах широкомасштабної війни, довготриваюча криза в усіх сферах діяльності СБУ та багатообіцяючий дух замріяних реформ поклали надії суттєвої перебудови і змін. Гостро такі питання стояли і у військовій контррозвідці. 12 липня минулого року звільнено з посади начальника Департаменту військової контррозвідки СБУ генерал-майора Сергія Левченка та призначено його наступника полковника Олександра Дубровіна. Вказане спричинило черговий цикл реорганізацій у військовій контррозвідці в умовах війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Діяльність військової контррозвідки систематично висвітлюється у засобах масової інформації. Позитивні досягнення оперативного і керівного складу - викриття і затримання ворожої агентури, виявлення і припинення фактів розвідувально-підривної діяльності, попередження настання негативних наслідків на шкоду державної безпеки України є проявами зовнішньої функції військової контррозвідки та професіоналізму окремих співробітників.

Наукове узагальнення організаційно-функціонального становлення військової контррозвідки у 1991-2021 роках, змісту й основних результатів її діяльності із контррозвідувального забезпечення військових формувань України проводив С. Левченко.

Останнім часом чимало веб-ресурсів розміщують публікації з приводу законодавчих ініціатив у парламенті щодо реформування військової контррозвідки. Єдності і остаточного бачення майбутньої структури досі немає. Дослідженню внутрішніх процесів всередині військової контррозвідки, причин і умов, що визначають вектор її розвитку, приділено не достатньо уваги.

Мета статті.

Здійснити аналіз основних етапів становлення військової контррозвідки, встановити характерні закономірності та притаманні проблеми. Доповнити вже відомі підходи в організаційній побудові ВКР, запропонувати шляхи подолання деструктивних явищ. Акцентувати увагу на нагальній потребі в дієвих реформах та запровадженні нових управлінських підходів.

Виклад основного матеріалу.

В системі СБУ одним з найбільш «реформованих» елементів є військова контррозвідка. Тридцятирічний шлях розвитку ВКР досить суперечливий, в деякій мірі віддзеркалює військово-політичні процеси всередині держави та Збройних Силах України. Наведена нижче таблиця відображає ключові етапи реорганізації ВКР з пострадянських часів до сьогодення [1] (табл. 1).

Аналіз етапів історії вітчизняної військової контррозвідки свідчить про їх повторюваність за принципом спіралевидності і водночас суперечність останньому по причині відсутності незворотності, поступальності, усталеного прогресу в результаті проведених змін. На наш погляд, що не варто отожднювати проведені організаційно-штатні зміни з поняттям «реформа», адже такий термін по своїй суті в історичному аспекті означає корінний перелом усталених процесів, традицій тощо у різних галузях державного та/або суспільного життя та позитивні результати таких змін у підсумку [2]. Численні зміни або реорганізації ВКР, які як вже було зазначено, повторюють себе у часі, не відповідають сутності реформи, а її головний критерій - якісні зміни на краще натомість часто заміщується відтоком кадрів, зниженням рівня володіння оперативною обстановкою, зниженням престижності служби у підрозділах ВКР у порівнянні з іншими органами і напрямками діяльності СБУ.

Відсутність наукового обґрунтування проведених змін, комплексного застосування таких методів пізнання як експертних оцінок, історичний, аналітичний, призводить до циклічного «наступу на ті ж самі граблі».

Полеміка навколо перспективної моделі військової контррозвідки не вщухає і сьогодні: 17 травня 2022 року на розгляд Верховної Ради України подано проєкт Закону про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення організаційно-правових засад розвідувальної та контррозвідувальної діяльності № 7380. Його ідея полягає в утворенні замість Головного управління розвідки МОУ нового органу - Служби воєнної розвідки та контррозвідки України (СВРКУ), який

Таблиця 1

18 грудня 1991 року	Створення Управління військової контррозвідки Служби національної безпеки України, якому були підпорядковані колишні Особливі відділи КДБ СРСР, дислоковані на території України
Липень 1992 - лютий 1993 року	Створено Головне управління військової контррозвідки Служби безпеки України (ГУ ВКР СБУ) та підпорядковані йому органи військової контррозвідки: - Управління ВКР СБ України по Західному оперативному командуванню; - Управління ВКР СБ України по Південному оперативному командуванню; - Управління ВКР СБ України по Військово-повітряних силах; - Управління ВКР СБ України по Військово-морських силах України та Чорноморському флоту; - Управління ВКР СБ України по Прикордонних військах; - Головний відділ ВКР СБ України по Рaketних військах стратегічного призначення; - Головний відділ ВКР СБ України по Військах Протиповітряної оборони; - Головний відділ ВКР СБ України по Національній гвардії та Внутрішніх військах МВС України
Березень 1998 року	Створено Управління ВКР СБ України по Північному оперативному командуванню
Червень 1998 року	Головне управління ВКР СБ України переформовано в Управління ВКР СБ України у складі Департаменту контррозвідки СБ України
17 квітня 2000 року	Запроваджено регіональний принцип контррозвідувального забезпечення Збройних Сил та інших військових формувань України
01 грудня 2003 року	Створено Департамент військової контррозвідки Служби безпеки України (ДВКР СБУ)
22 червня 2005 року	Створено Головне управління контррозвідувального захисту і забезпечення військових формувань України 1-го Департаменту (контррозвідувального) СБ України (ГУ КЗЗВФУ)
30 грудня 2005 року	ГУ КЗЗВФУ перейменовано в Управління військової контррозвідки Департаменту контррозвідки СБ України (УВКР ДКР СБУ)
12 січня 2009 року	УВКР ДКР СБУ перейменовано в 4 управління (військової контррозвідки) Департаменту контррозвідки СБ України
Лютий 2010 року	Відновлено назву Управління військової контррозвідки ДКР СБ України
30 квітня 2011 року	Управління військової контррозвідки СБ України у Центральному, Південному та Північному регіонах ЗС України були скасовані. Наказом Голови СБ України запроваджено регіональний принцип контррозвідувального забезпечення Збройних Сил та інших військових формувань України (у складі регіональних органів СБ України)
25 липня 2014 року	Наказом Голови СБ України утворено Головне управління військової контррозвідки (ГУ ВКР ДКР СБУ), до складу якого увійшли: - 1, 2 управління; 3, 4 головні відділи (з дислокацією у м. Києві); - 5 управління (з дислокацією у м. Дніпро); 6 управління (з дислокацією у м. Рівне); - 7 головний відділ (з дислокацією у м. Вінниця); 8 відділ (з дислокацією у м. Житомир); - 9 відділ (з дислокацією у м. Черкаси); 10 відділ (з дислокацією у м. Чернігів)
11 липня 2016 року	Наказом Голови СБ України у складі Головного управління створені: - 7 управління (з дислокацією у м. Одеса); 8 управління (з дислокацією у м. Чернігів); - 7 головний відділ перейменовано у 9 головний відділ (з дислокацією у м. Вінниця); - 9 відділ перейменовано у 10 відділ (з дислокацією у м. Черкаси)
Грудень 2018 року	- 9 головний відділ (з дислокацією у м. Вінниця) перейменовано у 9 управління (контррозвідувальне забезпечення частин і підрозділів Повітряних Сил ЗС України)
13 жовтня 2020 року	Указом Президента України № 431/2020 створено Департамент військової контррозвідки Служби безпеки України (ДВКР СБУ)

підпорядковуватиметься Президентові України. Доопрацьований варіант даного проєкту датований 01.06.2022 року за № 7380-2 [3].

В межах попередніх законопроектів № 7267 та № 7267-1 [4], що визнані менш комплексними та прийнятними для подальшого розвитку, передбачалось покласти на розвідувальний орган Міноборони України виконання функцій контррозвідувального забезпечення ЗС України, а також інших військових формувань у період дії воєнного стану.

Однак такі спроби реформування військової контррозвідки не є новаторськими. Ще у 2003 році за часів керівництва СБУ Ігорем Смешком організаціїні заходи для передачі ВКР до МОУ, в т.ч. і створення Департаменту військової контррозвідки, були проведені. З цією ж ініціативою І. Смешко звертався до Президента України Петра Порошенка у 2015 році [5].

Існування єдиної спеціальної служби держави у форматі об'єднання воєнної розвідки

і контррозвідки притаманне 70% країн євроатлантичної спільноти [5]. Натомість основний законопроект № 3196-д від 26.10.2020 р. [6], що є концептуальним баченням новітньої спецслужби, передбачає майбутнє органів військової контррозвідки у структурі СБУ.

Серед діючих і колишніх співробітників сектору безпеки та оборони єдності щодо структури військової контррозвідки у мирний час та під час війни також не має. На підґрунті окремих позитивних аспектів функціонування сформовані групи прихильників функціонування підрозділів ВКР як у складі регіональних органів СБУ, так і за принципом військово-адміністративного поділу України, інші схиляються до думки, що ВКР має гармонізувати зі структурою ЗСУ, тобто видами і окремими родами військ (сил) ЗСУ, підрозділами інших військових формувань України.

На думку автора статті, вихідною точкою для припинення даних дискусій є розбір сьогоденного трактування головного завдання органів військової контррозвідки, закріплене у статті 12 Закону України «Про Службу безпеки України»: контррозвідувальне забезпечення Збройних Сил України і Державної прикордонної служби України та інших військових формувань, дислокованих на території України [7]. Так, контррозвідувальне забезпечення - сукупність заходів контррозвідувальної діяльності, спрямованих на своєчасне інформування військового командування та суб'єктів владних повноважень щодо загроз іноземної розвідувальної, підривної, терористичної чи іншої протиправної діяльності та захисту від них, а також підтримання належного рівня готовності військових формувань (установ) до виконання завдань за призначенням.

В теорії воєнного мистецтва питанням бойового забезпечення військ, його видам, цілям та основним завданням відводиться особлива увага. Найбільш поширеним визначенням бойового забезпечення є «комплекс заходів, що мають на меті запобігти раптовому нападові ворога і дають можливість своєму війську своєчасно і організовано вступити в бій в найвигіднішій формі групування» [8]. Бойове забезпечення військ складається з розвідки, охорони, маскування, радіоборотби, протиповітряної оборони та радіаційного, хімічного, біологічного захисту. В цьому контексті розширення терміну «бойове забезпечення військ» шляхом включення до його складу контррозвідки може послугувати фундаментом для побудови структури військової (воєнної) контррозвідки незалежно від умов її функціонування

(миру чи війни) та підпорядкованості СБУ, МОУ чи іншому новоутворенню. Відтак, життєздатній архітектоніці військової контррозвідки годиться організаційно і пропорційно корелюватися зі структурою та чисельністю національних військових формувань. Етимологічна характеристика такого підходу є територіально-лінійною. Якраз науково-містка та усталена структура ВКР стане стрижнем володіння оперативною обстановкою на об'єктах оперативного забезпечення і здатності здійснювати вплив на її розвиток, що, згідно з внутрішніми інструкціями, є визначальним критерієм ефективності роботи оперативного співробітника, підрозділу СБУ.

З приводу застосування термінів «воєнний» та «військовий» висловлюємо солідарність з авторами публікації на веб-порталі інформаційного агентства «Оборонно-промисловий кур'єр» [9]. Враховуючи, що національному законодавстві поняття «воєнний» та «військовий» мають різне тлумачення, так як перше з них вживається у «широкому» сенсі і стосується війни, оборони тощо, тоді як друге - у «вузькому» сенсі, стосується лише «війська» - Збройних Сил та інших військових формувань, перенайменування «військової контррозвідки» на «воєнну контррозвідку» є затребуваним, актуальним та відповідає умовам сучасності.

Вирішення питання організаційної структури та відомчої підпорядкованості ВКР дозволить використати комплекс хронічних і притаманних проблем. Перш за все йдеться про роботу з кадрами. Як вже було зазначено, численні оргштатні зміни є рушійною силою кадрових перестановок, адже механізм таких змін зазвичай один - виведення особового складу у розпорядження керівників функціональних підрозділів або органів з подальшим перепризначенням на посади нових штатів. Саме цей кадровий «фокус» є можливістю для «кадрових маневрів», тому що процедура виведення в розпорядження керівників під час організаційно-штатних змін є обов'язковою, а от подальше призначення - ні, оскільки піддане впливу ряду ризиків: особиста думка про кандидата керівника, проходження ним поліграфу та психологічного вивчення, погодження кандидата підрозділом внутрішньої безпеки тощо.

Ризик-менеджмент, або ризик-орієнтований підхід як елемент системи управління існує в установах фінансової, страхової, правоохоронної спрямованості доволі давно. Така система управління ризиками за допомогою сукупності методів та інструментів дозволяє прогнозувати ризики, визначати їхні ймовірні розміри і наслідки, запобігати чи мінімізувати можливі втрати [10]. Таке

новаторство не оминуло і СБУ, хоча здебільшого на рівні бюрократичної писанини. У сфері управління кадрами СБУ основними ризиками, в загальному випадку, залишаються відсутність кваліфікованого персоналу та недосконала кадрова політика.

Цілеспрямована ризикова поведінка переважно обумовлена: власним баченням ситуації, в т.ч. під приводом благих намірів, особистою вигодою, індивідуальними цінностями відмінними від цінностей більшості, внутрішньокорпоративними політичними інтригами, міжгруповими конфліктами, конфліктами керівника з конкретними особами.

Чимало кадрових перестановок, під гаслами оптимізації, підвищення ефективності функціонування, усунення помилок «попередників» ставали причинами масового відтоку кваліфікованих фахівців. Основними негативними проявами сучасної кадрової політики в СБУ в цілому сьогодні можна виокремити найбільш поширені:

- не врахування професійних і ділових якостей, рівня освіти та практичного досвіду, здобутих раніше досягнень і відзнак;
- апелювання упередженими даними, чутками, недостовірною компрометуючою інформацією, а також ігнорування незалежних характеристик на співробітників;
- усунення з посад «ворогів» та тих, кого призначали на посади за протекціями попередніх керівників;
- призначення на ключові, насамперед керівні посади «своїх», тобто за принципом особистого позитивного знайомства, спільного проходження служби та інтересів.

Незважаючи на інтенсивну трансформацію системи правоохоронних органів відповідно до європейських стандартів, в СБУ такий термін як «непотизм» маловідомий і наразі чужерідний. *Довідково: непотизм - надання родичам або знайомим посад незалежно від їхніх професійних здібностей. Одна з частин політичної корупції, різновид фаворитизму. Інша назва - кумівство, тобто «потування по службі своїм друзям або родичам на шкоду справі» [11].* Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН 31 жовтня 2003 року резолюцією № 58/4), набула чинності в грудні 2005 року після її ратифікації 30 країнами. Україна ратифікувала дану конвенцію 18 жовтня 2006 року. Цей міжнародний договір передбачає заходи із запобігання корупції, покаранню винних, а також механізми міжнародної співпраці в боротьбі з нею. Він зобов'язує держави-члени

проводити політику протидії корупції, схвалити відповідні закони і заснувати спеціальні органи боротьби з цим явищем. До корупційних явищ згадана Конвенція відносить і непотизм [12].

Кількісні показники такої управлінської діяльності наразі виражаються у сотнях співробітників, що перебувають у розпорядженні різних керівників. Питання щодо виправданості такої кадрової політики в умовах війни вважаємо риторичним, адже відсутність справедливості, коли кожен отримує відповідно до своїх здібностей є причинами перебування людини у стані когнітивного дисонансу, тоді як відчуття власної гідності, пригнічення більшості адекватних офіцерів знаходиться у протиріччі кадровій політиці в службі. Не розуміння, невдоволення, розчарування, образа або зневіра співробітників продовжують підривати імідж СБУ, посилювати прояви професійної деформації та вигорання, а інколи стають провідними мотивами вчинення дій на шкоду інтересам служби, держави.

Колегіальним дорадчим органом в СБУ, який утворюється для погодженого вирішення питань її діяльності, колективного обговорення важливих напрямів оперативно-службової діяльності є Колегія. Саме вона уповноважена розглядати та вносити Голові служби пропозиції щодо шляхів виконання покладених на неї завдань та з основних напрямів і проблем оперативно-службової діяльності та роботи з кадрами, вдосконалення контррозвідальної та інших видів оперативно-службової діяльності СБУ, пропозиції з питань організації взаємодії з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, іншими державними органами, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності, а також взаємодії з органами безпеки іноземних держав з питань забезпечення національної безпеки України [13].

З метою реалізації конституційного права на участь громадян в управлінні державними справами, надання їм ширших можливостей для вільного доступу до інформації та забезпечення гласності, відкритості і прозорості в діяльності правоохоронних органів в СБУ створено Громадську раду. Вона покликана сприяти здійсненню цивільного контролю у сфері безпеки держави, забезпечення інформування громадськості про діяльність СБУ, проведення консультацій та обговорення проектів найважливіших рішень і врахування при цьому громадської думки, зміцнення довіри до СБУ з боку населення [14].

Поряд з цим до завдань Головної інспекції СБУ віднесено вивчення стану та ефективності

управлінської діяльності в органах і підрозділах, внесення пропозицій щодо її вдосконалення, а також вивченні позитивного досвіду службової діяльності та аналізу типових проблем й недоліків в роботі.

Провідний «ревізор» законності і доброчесності в СБУ – Головне управління внутрішньої безпеки, якому сьогодні наданий надширокий спектр повноважень у секторі кадрової політики, питаннями непотизму як різновидом корупції нині також не опікується, натомість за час керівництва ГУ ВБ А. Наумова під особистою протекцією посадовця в СБУ здійснена низка значимих призначень, більшість з яких скасовано після його втечі.

Про прийняття виважених рішень керівником, наділеним відповідними повноваженнями, відстоювання особистої професійної честі та гідності і своїх колег, недопущення розголошення недостовірної інформації та упередженої критики на їхню адресу, примноження кращих традицій свого колективу і спецслужби йдеться в Кодексі доброчесності, Кодексі професійної етики співробітника СБУ.

Вищенаведене засвідчує, що в систему СБУ включено достатню кількість елементів, покликаних забезпечувати регламентований статтею 3 Закону України «Про Службу безпеки України» принцип поєднання єдиначальності і колегіальності [7]. Разом з тим, характер процесів, що протікають всередині спеціальної служби зазвичай доводить недовіру і формалізм задекларованих відомчих норм, їх низьку фактичну релевантність. Наперекір діалектичним законам розвитку, очікувані якісні зміни ВКР досі не відбулись. Першорядною причиною такого стану справ є відсутність остаточного бачення ефективної структури ВКР в умовах сучасності.

На наш погляд, одним з найсуттєвіших кроків реформ, реалізація яких забезпечить значиме підвищення ефективності контррозвідального забезпечення національних військових формувань є також запровадження новочасної організації проведення заходів, що тимчасово обмежують конституційні права і свободи людини і громадянина в ВКР. В нинішні часи головним виконавцем таких заходів для функціональних підрозділів Центрального управління СБУ є Департамент оперативно-технічних заходів і Департамент оперативного документування, а для підрозділів регіонального дислокування, для військової контррозвідки зокрема, підрозділи оперативно-технічних заходів і оперативного документування управлінь СБУ областей України. Історично

сформований негативний прояв зазначеного стану справ є «залишковий» принцип проведення негласних технічних заходів саме для підрозділів військової контррозвідки, дислокованих на місцях. Причини цього практично скрізь однакові: дефіцит техніки, міжособистісні відносини керівників, конкурентність в ході оперативно-службової діяльності, відсутність вертикалі підпорядкованості між співробітниками регіонального органу та регіонального підрозділу військової контррозвідки. Єдиний шлях поборення існуючої колізії – повна незалежність та відокремленість військової контррозвідки у питаннях реалізації своїх повноважень, як у сфері застосування спеціальних технічних засобів, так і інших напрямках матеріально-технічного, організаційного, кадрового забезпечення потреб контррозвідки.

Підводячи підсумки викладених у даному дослідженні ідей можна резюмувати наступні затребувані кроки реформування ВКР:

1. Територіально-лінійна, наукомістка та усталена структура військової контррозвідки.

2. Конкурсна основа кадрової політики, робота незалежних атестаційних комісій, комплексна і прогностична оцінка кандидата на посаду, що заміщується.

3. Самостійність та відокремленість військової контррозвідки в питаннях забезпечення потреб оперативно-службової діяльності, достатній рівень матеріально-технічного забезпечення службових і побутових потреб співробітників.

В. Зеленський неодноразово зазначав на кадровому голоді в державі, які, з його слів, стали причинами допущених ним помилок у кадровій політиці [15]. Достатньо уваги було привернуто і до гострого кадрового дефіциту в СБУ. Професія контррозвідника є симбіозом обширного обсягу теоретичних знань і практичного досвіду, високих розумових, волевих якостей і здатності до саморозвитку. Ця робота не опановується швидко, вона вимагає сприятливих умов зростання співробітників, активного практичного пізнання. Вивчення оперативної обстановки на доручених об'єктах чи лініях контррозвідального забезпечення процес також не швидкий.

Регулярність чергових реорганізацій у військовій контррозвідці сприймається співробітниками, переважно, інертно і стримано, як речі прийнятні, історично закоренілі. Одні відмовчуються, дехто в узькому оточенні має сміливість оцінювати ситуацію критично. Військова організація СБУ обумовлює притаманний тип внутрішньокорпоративної етики: більшість побоюється висловлюватися

відкрито, декому байдуже, певний сегмент все влаштовує. І це додатковий аргумент щодо доцільності демілітаризації СБУ.

Зазначені реалії дуже нагадують спадок наших східних «братів» і таємницю «загадкової російської душі»: ідеї «руського миру» в РФ або всіляко виправдовуються, або мовчазно спостерігаються. Можливо пройдений спільно радянський шлях та властиве тоталітаризму боягузтво досі заважає усвідомленню національної ідентичності та піднесенню притаманного українцям духу волелюбства та бунтарства?

Авангард реформаторів сьогодні чималий. Концепція реформування СБУ містить ряд визначних рис її майбутнього: нові пріоритети в роботі, підвищення ефективності, збереження кращих кадрів та залучення нових, конкурсна основа призначення на посади та прозоре кар'єрне зростання.

Вважаємо, що під час війни привабливі розмови про анонсовані внутрішні реформи та жадані від них докорінні зміни виглядають захмарними. Проте відома філософська думка Магатми Ганді прорікає: «Ти повинен сам змінити в собі те, що хочеш побачити в зміненому світі». Залишаючись рабами в своїй свідомості ми не станемо справжніми воїнами.

Література

1. Сергій Левченко, «Становлення військової контррозвідки Служби безпеки України: до 30-ї річниці створення». Воєнно-історичний вісник 4(42)/2021, DOI: <https://doi.org/10.33099/2707-1383-2021-42-4-144-156> (дата звернення: 25.01.2023).
2. Матеріали універсальної інтернет-енциклопедії, URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Реформа> (дата звернення: 07.03.2023).
3. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення організаційно-правових засад розвідувальної та контррозвідувальної діяльності від 01.06.2022 р. № 7380-2, URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39724>.
4. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правових основ організації та здійснення контррозвідувальної діяльності в Україні від 25.04.2022 р. № 7267-1. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39498>.
5. Звернення І. Смешка до Президента України, веб-ресурс URL: <http://opk.com.ua/wp-content/uploads/2019/11/%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%92%D0%9A%D0%A0-%D0%B2%D1%96%D0%B4-14.05.15.pdf>, (дата звернення: 05.03.2023).

6. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про Службу безпеки України» щодо удосконалення організаційно-правових засад діяльності Служби безпеки України від 26.10.2020 р. № 3196-д. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39498>.

7. Закон України «Про Службу безпеки України» від 25.03.1992 року № 2229-XII. Редакція від 04.12.2022 р., URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>, (дата звернення: 07.03.2023).

8. Матеріали універсальної інтернет-енциклопедії, URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Бойове_забезпечення_військ (дата звернення: 04.03.2023).

9. Інформаційне агентство «Оборонно-промисловий кур'єр». «Служба воєнної розвідки та контррозвідки України: наскільки доцільно, наскільки реально», веб-ресурс URL: <https://opk.com.ua/%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B1%D0%B0-%D0%B2%D0%BE%D1%94%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BA%D0%B8-%D1%82%D0%B0-D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2/>.

10. Юридична газета online. «Ризик-менеджмент у роботі юридичного департаменту у воєнний час», веб-ресурс URL: <https://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/rizikmenedzhment-u-roboti-yuridichnogo-departamentu-u-voenniy-chas.html>.

11. Матеріали універсальної інтернет-енциклопедії, URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Непотизм> (дата звернення: 28.02.2023).

12. Інтернет-сайт Рахункової палати. «Міжнародний день боротьби з корупцією», веб-ресурс URL: <https://rp.gov.ua/Corruption/corruption/?id=208&lang=ukr>.

13. Указ Президента України «Про Положення про колегію Служби безпеки України» 08.07.2009 року № 515/2009. Редакція від 08.07.2009 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/515/2009#Text>, (дата звернення: 24.03.2023).

14. Розпорядження Президента України «Про Громадську раду при Службі безпеки України» 20.07.2006 року № 269/2006-рп. Редакція від 20.07.2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/269/2006-%D1%80%D0%BF#Text>, (дата звернення: 24.03.2023).

15. Веб-журнал LB.ua, «Зеленський поскаржився на кадровий голод», веб-ресурс URL: https://lb.ua/news/2020/05/20/457948_zelenskiy_pozhalovalsya_kadroviy.html.

Горб В. В.,
полковник,
співробітник Служби безпеки України (м. Одеса)